

РОЗДІЛ 6

МІЖНАРОДНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

УДК 371.212.3

Марина БОЙЧЕНКО

м. Суми

marinaver18@yandex.ua

ЛІТНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ЯК ФОРМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ У США, КАНАДІ ТА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті висвітлено змістово-процесуальні особливості надання педагогічної підтримки обдарованим школярам у межах літніх навчальних програм у США, Канаді та Великій Британії. Окремлено виміри надання педагогічної підтримки обдарованим школярам у розвинених англomовних країнах. Доведено, що літні навчальні програми для обдарованих школярів сприяють кращому розкриттю їхнього потенціалу, оскільки головною метою таких програм є визначення освітніх потреб обдарованих дітей та молоді, які часто залишаються непоміченими в умовах традиційних шкіл, розширення їхніх освітніх можливостей, стимулювання інтересу учнів до пізнання нового, який досить часто згасає в загальноосвітніх школах, де темпи навчання й обсяг навчального матеріалу є значно нижчим.

Ключові слова: обдаровані школярі, педагогічна підтримка, літні навчальні програми, літні школи, літні табори.

Обдаровані діти та молодь, як майбутня інтелектуальна еліта, потребують особливої уваги з боку держави. Саме тому освітня політика урядів багатьох країн світу спрямована на всебічне розкриття потенціалу саме цієї категорії осіб, причому акцентується на доцільності надання безперервної педагогічної підтримки обдарованим і талановитим, зок-

рема, протягом літнього періоду. У цьому контексті найбільш поширеною формою надання педагогічної підтримки є літні навчальні програми для обдарованих і талановитих дітей та молоді.

Україна має тривалий досвід організації оздоровлення і змістовного дозвілля школярів від 6 до 18 років, однак тематичні на-

вчальні літні табори/курси/програми для обдарованих і талановитих ще не набули широкого розповсюдження. Натомість такі розвинені країни світу, як США, Канада та Велика Британія мають широку пропозицію літніх навчальних програм для обдарованих школярів за різними напрямками з урахуванням інтересів і потреб останніх.

Проблеми педагогічної підтримки обдарованих дітей та молоді в розвинених країнах світу знайшли висвітлення в межах розкриття ширшого кола питань у працях таких вітчизняних учених-компаративістів, як О. Антонова, О. Бевз, О. Бочарова, В. Волик, М. Гальченко, Ю. Гоцуляк, Н. Дроботенко, С. Єрмаков, М. Міленіна, Л. Попова, А. Сбруєва, В. Стрижалковська, П. Тадеєв, Н. Теличко, А. Чічук та ін. Однак, незважаючи на постійний інтерес учених до окресленої проблеми, питання надання педагогічної підтримки обдарованим школярам у літніх школах/таборах поки що не знайшло достатнього висвітлення.

З огляду на такі міркування метою нашої статті стало розкриття змістово-процесуальних особливостей надання педагогічної підтримки обдарованим школярам у межах літніх навчальних програм у США, Канаді та Великій Британії.

Зважаючи на той факт, що забезпечення рівних можливостей кожного школяра для досягнення найкращих результатів у навчанні та найповнішого розкриття його здібностей і талантів є пріоритетом національної освітньої політики досліджуваних нами країн, тут запроваджено цілу низку навчальних програм, що охоплюють пропозицію освітніх послуг для всіх громадян шкільного віку, незалежно від їхнього етнічного походження чи матеріального становища.

У цьому контексті можна виокремити два виміри надання педагогічної підтримки обдарованим школярам у розвинених англomовних країнах. Перший вимір стосується навчального середовища, де надається педагогічна підтримка (шкільне/позашкільне), у той час як другий вимір охоплює підходи до організації навчання обдарованих учнів (прискорення/збагачення). Крім того, у межах кожного виміру існує групування за інтересами чи здібностями.

Шкільне/позашкільне навчальне середовище. Найпоширенішими формами педагогічної підтримки обдарованих учнів у загальноос-

вітніх школах розвинених англomовних країн є: диференціація/організація спеціальної навчальної діяльності на уроці; адаптація курикулуму; елективні курси; додаткові заняття; факультативні заняття; літні школи. Пропозицію форм педагогічної підтримки у межах позашкільного навчального середовища становлять: літні табори; позаурочні заняття; менторство і тьюторство; заочні курси; змагання та конкурси.

Прискорення/збагачення. Традиційно в зарубіжному науково-педагогічному дискурсі проводилася чітка межа між прискоренням у навчанні (acceleration) та збагаченням змісту освіти / курикулуму (enrichment). Під прискоренням у навчанні малося на увазі засвоєння учнями програмного матеріалу за коротший час, наприклад, пропуск класів або вступ до спеціальних класів, де навчання здійснювалося швидшим темпом. Збагачення передбачало ознайомлення учнів із навчальним матеріалом, що виходив за межі традиційного курикулуму, наприклад, у ресурсних центрах чи під час відвідувань ресурсних учителів. Однак, у більш пізніх дослідженнях наголошується, що прискорення і збагачення являють собою два боки однієї медалі. Так, діти опрацьовують програмний матеріал швидше, ніж передбачено курикулярним планом, з метою вивільнення часу для додаткових занять, зокрема, відвідування ресурсних центрів чи ресурсних учителів, зустрічей із досвідченими фахівцями в певній галузі, що становить предмет інтересу обдарованого учня, екскурсій. Іншим варіантом поєднання прискорення і збагачення може бути подання учням навчального матеріалу з курсу старших класів як збагачення. Окреслені вище варіанти також можуть поєднуватися [6].

Отже, можемо констатувати, що послуги зі збагачення курикулуму/прискорення в навчанні в літній період передбачені в межах шкільного та позашкільного навчального середовища і включає літні школи (summer schools), літні табори (summer camps) і літні курси (summer courses). Слід наголосити, що такий поділ є умовним, оскільки іноді ці поняття вживаються синонімічно.

Так, наприклад, у США більшість штатів і значна кількість навчальних округів пропонують спеціалізовані літні програми для академічно обдарованих учнів у сфері суспільних, гуманітарних, природничо-математичних

наук та мистецтв, з метою організації сприятливого середовища для розвитку їхніх здібностей, що передбачає, насамперед, плідну співпрацю з однодумцями, якої зазвичай бракує у традиційному шкільному середовищі.

Взагалі, педагогічна підтримка в межах літніх навчальних програм для обдарованих і талановитих школярів у США надається школами губернаторів, місцевими навчальними округами, які пропонують окреслені послуги як складову загальних навчальних програм для обдарованих і талановитих, коледжами та університетами як на території навчальних закладів, так і в інших спеціально організованих місцях, де заняття з обдарованими школярами проводять викладачі вишу.

Слід зауважити, що літні навчальні програми можуть передбачати як проживання в літньому таборі (або університетському містечку), так і відвідування літніх шкіл у рідному місті. Більшість літніх навчальних програм здійснюються у форматі курсів, проте деякі з них передбачають експериментальні дослідження та стажування. Програми, які передбачають проживання в таборі, обмежуються, як правило, середнім шкільним віком [5].

Літні навчальні програми спрямовані, переважно, на збагачення курикулуму (в низці випадків прискорення) та підвищення мотивації до навчання обдарованих учнів. Наголосимо також, відбір на навчання обдарованих школярів здійснюється на основі конкурсу за низкою критерій, головним із яких є високі здібності, відображені в результатах тестів.

Однією з перших у Сполучених Штатах літніх навчальних програм для обдарованих учнів середньої школи стала програма для математично обдарованої молоді, запроваджена в 1972 році Університетом Джона Гопкінса, що була прикладом для наслідування багатьма американськими університетами. У сучасних умовах центри талановитої молоді (Center for Talented Youth – CTY), що функціонують при Університеті Джона Гопкінса та інших американських вишах по всій країні (Duke, Iowa, Iowa State, Northwestern, Vanderbilt) продовжують зазначені традиції, залучаючи школярів сьомого класу, які показують результати тестів, що перевищують середні показники навчальних досягнень студентів перших курсів вишів. Такі програми спрямовані на пошук талантів (Talent Search

programs), оскільки їх головна мета – залучення до вишу здібних абітурієнтів. У межах літніх навчальних програм обдаровані школярі мають змогу протягом трьох тижнів вивчати певні дисципліни за університетською програмою (наприклад, хімію, латину, математику тощо) або інші прискорені курси, не передбачені шкільною програмою.

Показовим у цьому контексті є приклад Університету штату Айова, що пропонує низку літніх навчальних програм для обдарованих дітей та молоді шкільного віку. Кожного літа понад 450 обдарованих учнів середньої та старшої школи відвідують один із восьми літніх таборів, розташованих на території університету, і понад 500 обдарованих учнів початкової школи відвідують заняття в одному з восьми центрів, що знаходяться в штатах Айова, Іллінойс та Флорида за спеціальною програмою – Challenges for Elementary Students (CHESS).

Протягом одного, двох або більше тижнів обдаровані учні середньої та старшої школи з 25 штатів займаються науковими дослідженнями, винахідництвом, вчать вирішувати проблеми та працювати з комп'ютером. Вони вивчають математику, антропологію, медицину, літературу, право тощо. Крім поглибленого вивчення зазначених предметів, школярі займаються гончарством, відвідують театральні вистави, відпочивають біля озера МакБрайд або вчать танцювати.

Організатори літніх таборів наголошують на тому, що проживання на території одного з провідних американських дослідницьких університетів дозволяє школярам не тільки відчувати себе справжніми студентами, а й користуватися матеріально-технічними ресурсами університету, а також ознайомитися з його особливостями, що може стати вирішальним чинником при виборі майбутнього місця навчання.

Участь у літніх програмах є, переважно, платною, однак обдаровані й талановиті учні можуть отримати стипендію. Як правило, стипендіальні програми передбачають залучення школярів до волонтерської діяльності на користь окремих осіб або громади в цілому. Так, у межах програми «Проект розвитку таланту Айови» (Iowa Talent Project) школярі доглядають за тваринами в Айовському міському притулку для тварин; програма Інститу-

ту охорони навколишнього середовища для сільської молоді (Environmental Health Sciences Institute for Rural Youth) передбачає прибирання територій; школярі, які беруть участь у програмі Губернаторського інституту Айови для обдарованих і талановитих (Iowa Governor's Institute for Gifted and Talented), збирають сміття в Айовському міському парку; учасники «Проекту досягнень» (Project Achieve) обмінюються досвідом із членами молодіжної організації «Дії, що об'єднують молодь» (United Action for Youth); а обдаровані школярі, які беруть участь у програмі Айовського літнього інституту мистецтв і наук (Iowa Summer Institute for the Arts and Sciences), відвідують мешканців профілактичного закладу Iowa City's Lantern Park Care Facility. Такі заходи, на думку організаторів програм, приносять користь усім учасникам [2].

Слід наголосити, що викладачі, які працюють із обдарованими школярами в літніх таборах, проходять інтенсивний курс професійної підготовки.

Участь у літніх програмах для обдарованих школярів надає їм можливість:

- проявити академічні здібності, особистісні якості й унікальні риси;
- отримати новий цікавий досвід;
- зустріти друзів, які мають спільні інтереси;
- отримати стимул до навчання та використання отриманих знань на практиці;
- навчитися бути самостійним.

Однією з головних цілей літніх програм університету штату Айова є соціальна, що передбачає формування відчуття приналежності до громади в усіх учасників цього процесу. Громада в широкому сенсі включає громаду вчених, громаду друзів, громаду однолітків тощо. Організатори програм констатують, що досить часто обдаровані й талановиті школярі не мають відчуття приналежності до громади у своїх школах, оскільки, крім навчання в одному класі та однакового віку, вони не мають нічого спільного з однокласниками. Організатори зазначених програм сподіваються, що обдаровані школярі отримають відчуття приналежності до громади протягом перебування в таборі та в подальшому будуть підтримувати стосунки зі своїми інструкторами та друзями по програмі.

На відміну від США, у Великій Британії більшість літніх навчальних програм спеці-

ально не орієнтуються на обдарованих і талановитих школярів, урахувавши той факт, що будь-яка особа має рівні можливості для всебічного розвитку власних здібностей і талантів. Тим не менш, починаючи з 2005 року Національна академія обдарованої і талановитої молоді (National Academy for Gifted and Talented Youth – NAGTY) пропонує низку літніх шкіл для членів цієї інноваційної мережі за різними тематичними напрямками в таких вишах, як: Уорікський університет – творче письмове мовлення (creative writing), драма, право; Даремський університет – антропология, філософія; Йоркський університет – фізика; Імперський коледж Лондона – робототехніка тощо [4]. Крім зазначених вище закладів, літні навчальні програми пропонують Бристольський, Ланкастерський, Лідський університети.

В основному, участь у літніх навчальних програмах, запроваджених вишами-членами Національної академії обдарованої і талановитої молоді, передбачає проживання обдарованих дітей та молоді (11–16 років) у літніх таборах на території університетського містечка протягом 2–3 тижнів. Обдаровані школярі щоденно відвідують заняття, що проводяться викладачами університетів, яким можуть допомагати асистенти – магістранти та аспіранти.

Зауважимо, що як і американські, британські виші орієнтуються на пошук обдарованих абітурієнтів, тому більшість літніх навчальних програм призначені для учнів випускних класів. Так, наприклад, літня школа «Крок до Ланкастерського університету» (Step Into Lancaster University) запрошує учнів 12 класів поринути в життя університету, що передбачає не тільки поглиблення знань з певного навчального предмету, але й соціальну роботу та змістовне дозвілля. Слід наголосити, що «літня школа» в даному випадку не вживається у прямому значенні, оскільки такі курси пропонуються протягом навчального року. У поточному (2016) році Ланкастерський університет пропонує літні школи для обдарованої молоді за такими напрямками: медицина; біохімія та біомедичні науки; мистецтво, гуманітарні та суспільні науки; бізнес та управління; природничі науки та технології [1].

Подібною є ситуація з надання підтримки обдарованим і талановитим школярам у межах літніх навчальних програм і в Канаді. У кожній провінції запроваджено літні на-

вчальні програми за різноманітними тематичними напрямками, що спрямовані на розвиток академічних здібностей, талантів, лідерського потенціалу та набуття соціальних навичок. Так само як і в США та Великій Британії, особливістю літніх навчальних програм, організованих канадськими вишами та організаціями з освіти обдарованих і талановитих, є поглиблене вивчення одного навчального предмету, соціальна робота та змістовне дозвілля.

Підсумовуючи зазначимо, що літні навчальні програми, запроваджені в досліджуваних нами країнах, спрямовані на надання педагогічної підтримки обдарованим і талановитим школярам, визначення їхніх освітніх потреб, які часто залишаються непоміченими в умовах традиційних шкіл, та розширення їхніх освітніх можливостей, дозволяє стимулювати учнів, підтримувати їхній інтерес до пізнання нового, який досить часто згасає в загальноосвітніх школах, де темпи навчання й обсяг навчального матеріалу є значно нижчим. Крім того, літні навчальні програми, зо-

крема літні табори та школи, пропонують безцінний соціальний досвід.

Список використаних джерел

1. Experience our Summer Schools [Electronic resource] / Lancaster University. – Access mode : <http://www.lancaster.ac.uk/schools/summer-schools/>
2. Freeman J. Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world : A report for the Department of Education and Skills / J. Freeman. – London, 2002. – 184 p.
3. Gifted and talented children in (and out of) the classroom : A report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA). – Feb 28th 2006. – 152 p.
4. National Academy for Gifted and Talented Youth (NAGTY) Summer Schools 2005 : Seven Case Study Strands / S. Cullen, M. A. Cullen, G. Lindsay. – Centre for Educational Development, Appraisal and Research University of Warwick, November 2005. – 79 p.
5. Summer Enrichment Programs – Types of Programs, Summer Programs : An Example, Program Success : Some Evaluative Data, Conclusion – Students, Talented, Gifted, and Individuals [Electronic resource] / StateUniversity.com. – Access mode : <http://education.stateuniversity.com/pages/2468/Summer-Enrichment-Programs.html#ixzz3y67Fz1Zj>
6. Wiczerkowski W. Nurturing talents/gifts in Mathematics / W. Wiczerkowski, A. Cropley, T. M. Prado // International handbook of giftedness and talent / K. Heller, F. Mönks, R. Sternberg, R. Subotnik eds. – 2000. – P. 413–425.

Марина БОЙЧЕНКО

Сумы

SUMMER PROGRAMS AS A FORM OF PEDAGOGICAL SUPPORT OF GIFTED SCHOOL CHILDREN IN THE UNITED STATES, CANADA AND THE UK

The article discusses the content and procedural features of providing pedagogical support for gifted school children in the framework of the summer programs in the United States, Canada and the UK. Types of provision of the pedagogical support of gifted school children in the developed English-speaking countries are defined. It is proved that summer programs for gifted students contribute to a better disclosure of their potential, because the main purpose of such programs is identifying the educational needs of gifted children and youth who often go unnoticed in traditional schools, expanding educational opportunities, stimulating students' interest in new knowledge, which often fades away in the secondary schools, where the pace of learning and volume of educational material is much lower.

Key words: gifted students, pedagogical support, summer programs, summer schools, summer camps.

Марина БОЙЧЕНКО

г. Сумы

ЛЕТНИЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ КАК ФОРМА ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ОДАРЕННЫХ ШКОЛЬНИКОВ В США, КАНАДЕ И ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье рассматриваются содержательно-процессуальные особенности оказания педагогической поддержки одаренным школьникам в рамках летних учебных программ в США, Канаде и Великобритании. Очерчены измерения оказания педагогической поддержки одаренным школьникам в развитых англоязычных странах. Доказано, что летние учебные программы для одаренных школьников способствуют лучшему раскрытию их потенциала, поскольку главной целью таких программ является определение образовательных потребностей одаренных детей и молодежи, которые часто остаются незамеченными в условиях традиционных школ, расширение их образовательных возможностей, стимулирование интереса учащихся к познанию нового, который довольно часто угасает в общеобразовательных школах, где темпы обучения и объем учебного материала значительно ниже.

Ключевые слова: одаренные школьники, педагогическая поддержка, летние учебные программы, летние школы, летние лагеря.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2016